

Luuk van Middelaar

Amerikaans machtsvertoon zet ASML en Nederland klem

Over de afspraken tussen Den Haag en Washington om ASML's chipmachine-export naar China aan banden te leggen is het laatste woord nog niet gezegd. Wat staat erin? Wat zijn de gevolgen? Ging Nederland door de pomp?

Vederlandse media spraken op 27 januari van een „akkoord” tussen Den Haag en Washington over het Veldhovense hightech-bedrijf. Dit klinkt fijn gelijkwaardig. Onduidelijk blijft echter wat Nederland overhoudt aan ingaan op Amerikaanse eisen. Het kabinet bracht weinig details naar buiten, met als motief de nationale veiligheid.

Van afstand zagen ze beter wie de slag won. „Een belangrijke zege voor de Amerikanen”, schreef de *Neue Zürcher Zeitung*. In oktober schakelde de regering-Biden de technologie-oorlog tegen China een stand hoger, onder meer met een eenzijdige exportban. Maar zonder medewerking van Nederland en Japan, dat met Tokyo Electron ook sleutelonderdelen voor halfgeleiderproductie levert, had de maatregel een gapend gat. Dus moesten de twee bondgenoten aan boord gebracht.

Blijkens spitwerk van *Politico* ging dit gepaard met armpje drukken. Eerst wilden de VS het verbod regelen via een overlegplatform, het EU-US Trade and Technology Council. Dat had Den Haag liever niet, want exportcontrole is een nationale bevoegdheid en geen EU-zaak. Plan-B was de zaak onder te brengen in het Wassenaar Arrangement, een controlegremium voor wapenexport. Maar dan moest je China apart noemen en dat beviel onze regering evenmin; als kleine, open economie staan we zwakker tegenover een vertoornd China dan supermacht Amerika.

Mogen we zelf, in Nederland en Europa, onze belangen en waarden afwegen?

Wat dan? Nou, het *moest* gewoon. De VS voerden de druk op. ASML stond hoog op de agenda tijdens het Witte Huisbezoek van premier Rutte en minister Hoekstra vorige maand. Allicht speelde Joe Biden charmant de bondgenootschappelijke kaart. Maar op ambtelijk niveau deinsde Washington niet terug voor spierballenvertoon, zo vertelden drie betrokkenen aan *Politico*. Zo werden de Nederlandse en Japanse onderhandelaars herinnerd aan de nieuwe opties die de VS zichzelf onlangs gaven om de export van ASML en

Tokyo Electron naar China eenzijdig te blokkeren. Dus *zonder* instemming van Nederland of Japan.

Sinds de Koude Oorlog hebben de VS wetgeving om export van derde landen naar tegenstanders (toen de Sovjet-Unie) tegen te houden, indien de productie (deels) leunt op Amerikaanse import. Deze *Foreign Direct Product Rule*, aanvankelijk op wapens en wapentechnologie gericht, werpt de netten de laatste jaren wijder uit. Via deze route kreeg Huawei in 2019 sancties opgelegd: wie nu nog zaken met het Chinese telecombedrijf doet, komt de Amerikaanse markt niet meer op. Zeer effectief. De recente, op elektronica en computers gerichte uitbreiding van dezelfde wet lijkt volgens experts op maat gesneden voor ASML.

Chris Miller vertelt in zijn recente boek *Chips War* hoe ASML zijn monopolie op hightech-lithografie kon opbouwen in de gouden globaliseringsjaren 1990-2000. Geopolitieke rivaliteiten tellen niet meer. Ook de chipsindustrie, spin-off van het militair-industriële complex uit de Koude Oorlog, werd aan marktkrachten vrijgegeven. De Amerikaanse computergigant Intel vond het zeer belangrijk dat érgens de nieuwe EUV-technologie werd ontwikkeld, desnoods buiten de VS. Twijfels van het defensie-establishment werden weggewuifd.

Anno 2022 leven we in een nieuwe tijd. Een oud en een nieuw beeld schuiven over elkaar heen. Veldhoven ligt vandaag én in het hart van een redelijk open wereldeconomie (die Den Haag en Brussel graag open houden) én aan de rand van het Amerikaanse imperium (dat de spierballen tegen China meer en meer laat rollen). Dat schuurt.

Moeten Den Haag en ASML niet gewoon 'hun verantwoordelijkheid nemen' en vol meedoen met de Amerikaanse verdediging van het vrije Westen tegen het autoritaire kwaad uit Beijing? Het is zeker een debat waard, maar niet op deze manier. Voor het normatieve en democratische gesprek is nu niet eens plek, want Washington beslist.

Mogen we zelf, in Nederland en Europa, onze belangen en waarden afwegen? Het gaat niet alleen om banen in de regio Eindhoven (belangrijk genoeg). Is het in ons veiligheidsbelang dat Washington afstevent op een militaire confrontatie met China? Dient het ons handels- en klimaatbelang dat Beijing als represaille vorige week de technologie-export blokkeerde van een domein waarop het zelf leidend is (zonnepanelen)? En vergeten we niet erg snel dat Bidens voorganger in 2024 ook weer zijn opvolger kan worden? Belangrijke vragen, waarvan de beantwoording pas politiek relevant wordt als we het armpje drukken van anderen met tegendruk kunnen opvangen.